

APŽVALGOS

Ar piliečių dalyvavimą valdymo procesuose gali paskatinti tinkama komunikacija?

Kristinos Jakutytės-Ancienės daktaro disertacijos „Elektroninis dalyvavimas įgyvendinant trečiojo sektoriaus veiklas: Lietuvos nevyriausybinų organizacijų atvejis“ apžvalga

Šiuo metu yra įgyvendinama daug iniciatyvų, kuriomis siekiama skatinti piliečių išitraukimą ir dalyvavimą įvairiuose projektuose, iniciatyvose, taip užtikrinant valdžios, verslo ir nevyriausybinų organizacijų įgyvendinamų veiklų atvirumą, atskaitingumą.

Disertacijoje yra paliečiami keli aktualūs klausimai, itin derantys tarpusavyje teoriniu lygmeniu, bet ne visada – praktiniu: elektroninis dalyvavimas ir komunikacija taikant šiuolaikines komunikacijos technologijas (arba kitaip – elektroninė komunikacija). Šią atskirtį išryškino ir disertacijoje pristatytas autorės atliktas originalus tyrimas.

Tradiciškai manoma, kad piliečių aktyviam išitraukimui ir dalyvavimui viešojoje erdvėje yra svarbios elektroninės komunikacijos priemonės, užtikrinančios ne tik piliečių informavimą, bet ir skatinančios atsaką, reakciją svarstant visuomenei aktualius klausimus, t. y. išitraukimą. Disertacijoje siekiama atsakyti į klausimą, kokias tradicines ir elektronines komunikacijos priemones taiko nevyriausybines organizacijas, siekdamos skatinti piliečių socialinį dalyvavimą, jų įgalinimą ir įtaką sprendimų svarstymo ir priėmimo procesams.

Disertantė nagrinėja nevyriausybinių organizacijų vykdomų veiklų kaitą, nu-

lemtą kylančio poreikio spręsti piliečiams ir visuomenei aktualias problemas. Piliečių dalyvavo ir išitraukimo į svarbių klausimų svarstymą veiklose ypač svarbus vaidmuo tenka nevyriausybiniams organizacijoms, kurios turėtų užtikrinti visuomenei aktualių klausimų kėlimą ir sprendimų paiešką, piliečių išitraukimą ir dalyvavimą sprendžiant šiuos klausimus. Disertacijoje nevyriausybinių organizacijų vaidmuo analizuojamas pasitelkiant naujo viešojo valdymo perspektyvą, pagrindžiančią nevyriausybinių organizacijų veiklos principus: mąstymą, bendravimą ir veikimą, leidžiančius sustelkti valstybės, verslo ir nevyriausybines organizacijas bendroms veikloms siekiant visuomenės gerovės.

Nevyriausybines organizacijas vykdydamos tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo veiklas, siekdamos informuoti piliečius ir kartu stiprinti jų įtraukimą ir aktyvų dalyvavimą valdymo procesuose, pasitelkia ne tik tradicines (susitikimus, mokymus, akcijas, pan.), bet ir elektroninį dalyvavimą užtikrinančias priemones (elektroninės peticijos, protestai, internetiniai seminarai ir pan.).

Siekiant išanalizuoti elektroninio dalyvavimo priemonių taikymą nevyriausybinių organizacijų veiklose, siejamos kelios

teorinės prieigos, nagrinėjančios piliečių dalyvavimą, komunikacinį veiksma ir kt. Darbe remiamasi požiūriu, kad nevyriausybinės organizacijos yra naujo viešojo valdymo dalis, siejama su piliečių į(si)traukimo į sprendimų svarstymą užtikrinimu, pabrėžiant dalyvaujamąsias demokratijos svarbą sprendžiant piliečiams aktualius klausimus. Nurodoma, kad dauguma autorių, nagrinėjančių elektroninio dalyvavimo ir jo taikymo nevyriausybinių organizacijų veikloje atvejus, ryškina dalyvavimu pagrįstus projektus ir atitinkamas su elektronine komunikacija susijusias priemones, tokias kaip grįžtamojo ryšio užtikrinimas (informacijos suteikimas gavus užklausa), duomenų, informacijos pateikimas įvairiais klausimais, organizacijos pozicijos (nuomonės) viešinimas pasitelkiant elektronines komunikacijos priemones, kita.

Disertacijos tyrime įvardijamos ir priežastys, trukdančios nevyriausybinių organizacijų veiklą įgyvendinimui ir plėtrai Lietuvoje: tai nepakankama valstybinio sektoriaus parama, tarpusavio konkurencija, nepakankamas pripažinimas ir pasitikėjimas vykdoma veikla.

Teigiama, kad elektroninis dalyvavimas traktuojamas kaip komunikacinis būdas, galintis sąlygoti nevyriausybinių organizacijų veiklą įgyvendinimą, pačių organizacijų augimą ir plėtrą (turimas omenyje tarptautiškumo dėmuo, kurį tik sustiprina elektroninio dalyvavimo, apskritai komunikacinių technologijų taikymo galimybės).

Keliamas klausimas, ar nevyriausybinių organizacijų veikloje naudojamos elektroninio dalyvavimo priemonės leidžia sukurti realaus piliečių dalyvavimo valdymo procesuose atitikmenį. Teigiama, kad elektroninis dalyvavimas gali būti traktuojamas kaip priemonė, papildanti dalyvavimą, kita vertus, nurodoma, kad elektroninis dalyva-

vimas gali būti ir tapatus dalyvavimui, apimančiam tradicinius būdus, taikomus norint įgyvendinti įvairias iniciatyvas. Remiantis disertacijoje pristatyto tyrimo duomenimis galima teigti, kad nors teoriškai nevyriausybinių organizacijų veikloms įgyvendinti elektroninio dalyvavimo priemonės yra tinkamos, tačiau Lietuvoje dėl priimtų atstovavimo kaip pagrindinės veiklos nevyriausybinių organizacijos renkasi tokį priemonių derinį, kuris užtikrina šios veiklos įgyvendinimą: informaciją teikiant žiniasklaidoje, nevyriausybinių organizacijų ir jų įgyvendinamų projektų interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose skelbiamuose įrašuose ir kita.

Tyrimo, pristatyto disertacijoje, rezultatai parodė ir tai, kad nevyriausybinių organizacijos neskatina ir nėra pasirengusios aktyviam piliečių įsitraukimui. Mėginama ieškoti atsakymų į tokią situaciją, tvirtinant, kad nevyriausybinių organizacijų sektorius Lietuvoje dar tik formuojasi, kad pilietinės visuomenės savivokai, įsitraukimui, jų svarbai suprasti reikia daugiau laiko, nes piliečiai dar nėra susiformavę aktyvaus dalyvavimo politiniuose procesuose (išskyrus balsavimą) įgūdžių. Todėl tikima, kad būtent dėl naujojo viešojo valdymo koncepcijos akcentuojamų naujų bendruomeniškumo formų, pilietinės visuomenės, organizacinių struktūrų plėtojimo, siekiant stiprinti sprendimų svarstymo ir priėmimo procesus, gali būti skatinamas aktyvesnis piliečių įsitraukimas į valdymo procesus, ypač pasitelkiant elektroninio dalyvavimo priemones. Kaip teigia disertacijos autorė, elektroniniu dalyvavimu turėtų būti pagrįstos ne tik interneto svetainės, diskusijų forumai, pilietinių veiksmų platformos, kitos erdvės, bet ir priemonės, skirtos informacijos sklaidai ir viešinimui, konsultavimui ir piliečių įtraukimui (naujienlaiškiai,

internetinės apklausos, e. Komentarai, tiesioginės transliacijos internetu, vaizdo konferencijos, garso ir vaizdo įrašai, e. Petijios, kita). Pabrėžiama, kad taikomos elektroninės komunikacijos priemonės tik iš dalies užtikrina nevyriausybinių organizacijų skatinamą piliečių įsitraukimą ir dialogą (tokios priemonės, kaip e. Akcijos, e. Petijios, e. Protestai, informantų buvo įvertintos kaip nesvarbios). Kaip pažymi disertacijos autorė, nevyriausybinių organizacijos dažnai elektronines komunikacijos priemones renkasi tik kaip papildomas, sustiprinančias tradicinių priemonių taikymą. Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos nevyriausybinių organizacijos komunikacijai su piliečiais dažniausiai taiko tradicines priemones, užti-

krinančias vienkryptės informacijos sklaidą, o elektroninės komunikacijos priemonės, užtikrinančios interakcijos galimybes, nors ir buvo įvardytos kaip svarbios, nėra taikomos nevyriausybinių organizacijų komunikacijai su piliečiais.

Parengta ir apginta disertacija skatina toliau tirti disertacijoje paliečius aspektus: analizuoti nevyriausybinių organizacijų veiklą ir plėtrą Lietuvoje, kuriamą socialinį pokytį, vertinti elektroninio dalyvavimo diegimo galimybes, ypač skatinant piliečių dalyvavimą ir įtraukimą į valstybės valdymo procesus, tirti ir vertinti efektyvios elektroninės komunikacijos priemonių taikymą siekiant didinti piliečių aktyvumą ir dalyvavimą svarstant visuomenei aktualius klausimus.

Parengė dr. Renata Matkevičienė